

Управління культури
Сумської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад Сумської обласної ради
«Державний історико-культурний заповідник у м. Путивлі»

ПУТИВЛЬСЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ ЗБІРНИК

Випуск 9

УДК 908(477.52)
П 90

Затверджено до друку рішенням вченої ради Державного історико-культурного заповідника у м. Путивль. Протокол № 2 від 26.05.2020 р.

Редакційна колегія:

С.В. Тулик, голова колегії, директор Державного історико-культурного заповідника в м. Путивль, заслужений працівник культури України;

В.М. Терентьєва, відповідальний редактор, завідувач Путивльського краєзнавчого музею – філіалу Державного історико-культурного заповідника в м. Путивль;

С.І. Дегтярьов, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії Сумського державного університету;

Н.І. Сторчачка, учений секретар Державного історико-культурного заповідника в м. Путивль;

О.А. Чурочкін, кандидат богослов'я, протоієрей, настоятель храму Різдва Пресвятої Богородиці в с. Нова Слобода;

А.В. Луговський, член Національної спілки письменників України.

Путивльський краєзнавчий збірник. Вип. 9 / Державний
П 90 історико-культурний заповідник у м. Путивль. – Суми:
Університетська книга, 2020. – 328 с.

ISBN 978-966-680-402-3

ISBN 978-966-680-961-5

Дев'ятий випуск «Путивльського краєзнавчого збірника» містить наукові статті та публікації з історії Сіверщини і суміжних територій. Для науковців, краєзнавців, а також усіх, хто цікавиться історичною минувиною рідного краю.

УДК 908(477.52)

ISBN 978-966-680-402-3

ISBN 978-966-680-961-5

© Державний історико-культурний
заповідник у м. Путивль, 2020

© ПФ «Видавництво "Університетська
книга"», 2020

Передмова

Увазі читачів пропонується дев'ятий випуск «Путивльського краєзнавчого збірника», який присвячений знаменній події – 100-річчю заснування Путивльського краєзнавчого музею. Він є найголовнішим об'єктом Комунального закладу Сумської обласної ради «Державний історико-культурний заповідник у м. Путивлі», окрасою давнього міста Путивля, перлиною музейного простору Сумщини.

Путивльський краєзнавчий музей розпочав свою діяльність у далекому й тривожному 1919 році. Засновником і першим директором став Петро Максимович Коренев (1866–1934), художник за фахом, учень всесвітньо відомого живописця – І.Ю. Рєпіна.

За 100 років Путивльський краєзнавчий музей значно розвинувся і став одним із головних осередків культурного життя Сумщини.

Музейна колекція висвітлює історію краю від найдавніших часів до сьогодення. Серед раритетів – кольчуга XII ст., половецька шабля XII ст., тронне крісло самозванця Лжедмитрія I, дерев'яна скульптура «Христос у темниці» XVII ст., Євангеліє 1657 р., зразки зброї й багато іншого.

У відвідувачів краєзнавчого музею назавжди залишаються в пам'яті незабутні враження від славетного історичного минулого Путивльського краю та його культурно-історичної спадщини.

Отже, зростання уваги до вивчення історії не тільки Путивльщини, а й взагалі сіверського регіону дало поштовх для нових наукових досліджень і спонукало авторів презентувати нові матеріали широкому загалу.

У створенні запропонованого читачеві збірника взяли участь 23 автори – науковці з Києва, Сум, Конотопу, Тростянця та Путивля. Тематика досліджень насамперед пов'язана з ювілейною датою.

У виданні висвітлені раніше невідомі сторінки з історії музею від часів заснування й до нашого часу.

Значна кількість публікацій присвячена історії розвитку та сучасному стану музейної справи – відкриттю нових музейних об'єктів у складі Державного історико-культурного заповідника у м. Путивлі.

Традиційно велику увагу приділено археологічній тематиці, яку доповнює блок матеріалів з природничих досліджень Поклевення та Спадщанського лісу. Подано цікаві матеріали з історії соціально-економічного та культурного життя регіону. Триває публікація матеріалів про видатних представників Путивльського краю. Приділено увагу завжди актуальному «Слову о полку Ігоревім».

Сподіваємося, що запропоновані матеріали не тільки сприятимуть розширенню історичних досліджень, а й стануть корисними для вивчення та популяризації історії давньої сіверянської землі.

Побожій С.І.

Міжнародні пленери «Художня карта України» та «Moje miasto». З історії україно-польських мистецьких зв'язків

Історія мистецьких пленерів пов'язана з процесом організації групи художників з метою роботи останніх на пленері, тобто на свіжому повітрі. Основною формою твору, написаного на пленері, є етюд. В історії образотворчого мистецтва етюд як форми художнього твору належить особливе місце. Етюд (фр. «вивчення») – твір, виконаний з натури з метою її вивчення. Розвиток етюду пов'язаний зі становленням жанру пейзажу, з того часу, коли почалося художнє опанування реальному світу. Однак ставлення до етюду було різним. Антуан Ватто і Каміль Коро вважали етюди з натури лише допоміжним матеріалом. Живописець-романтик П'єр-Анрі Валансьєн радив писати етюди на природі, звертати увагу на те, який вплив матиме світло на форму предметів. Водночас він вважав абсурдним, щоб художник проводив цілий день за написанням одного й того самого краєвиду. Писав на пленері і англійський художник Констебль, звертаючи особливу увагу на небо як ключову ноту в пейзажі, а своїм етюдям він надавав композиційної завершеності. У ХІХ ст. етюд стає обов'язковим елементом у ході підготовки твору. Французький художник, представник класицизму Жан-Огюст-Домінік

Енгр з цього приводу категорично стверджував: «Якщо я роблю етюд, чи на папері, чи на полотні, то для того, щоб вони мені суттєво допомогли, а не для того, щоб їх розвішували в кабінетах». Справжній розвиток пленеризму відбувається разом зі становленням реалістичного пейзажного живопису. Художники барбизонської школи писали етюди, яким була притаманна правдива композиція. «Мій ліс говорить», – сказав про свій пейзаж Теодор Руссо. На пленері працювали Жан Дезіре Густав Курбе – ключова постать французького реалізму та попередник мистецтва імпресіонізму Ежен Буден.

Багато етюдів з натури написав Олександр Іванов для своєї картини «Явлення Христа народу». Етюди Іллі Рєпіна, Василя Сурикова та Ісаака Левітана до своїх картин сприймаються нині як довершені твори, які мають самостійне значення. Значна кількість етюдів була написана І. Рєпіним для картини «Запорожці, які пишуть листа турецькому султану». Один із таких етюдів – «Запорізький полковник» знаходиться в колекції Сумського художнього музею. Наприкінці ХІХ століття етюд сприймається митцями, критиками і публікою вже як самодостатній мистецький твір. Майстрами етюду були Костянтин Коровін, Валентин Серов, Ісаак Левітан. Камерні та зворушливі етюди І. Левітана «Осінь. Берізки», «Місячна ніч» є окрасою Сумського художнього музею. Робота художників-імпресіоністів (Каміль Піссарро, Клод Моне, Альфред Сіслей) на пленері у техніці *allaprima* стає основою їхнього творчого методу. Практика живопису під відкритим небом отримує назву «пленер».

Провідне місце належало етюду у творчості таких українських художників, як Сергій Васильківський, Петро Левченко, Сергій Світославський, Василь Кричевський, Микола Глущенко. Деякі з етюдів слобожанського художника Петра Левченка знаходяться не тільки в музейних експозиціях, а й увійшли до золоті скарбниці українського пейзажного живопису. До таких можна віднести етюди, які написані на початку ХХ ст. в Путивлі і склали, власне, його путивльський цикл творів.

До етюду зверталися й представники авангардного мистецтва, зокрема Давид Бурлюк і Казимир Малевич. На сумській землі писали етюди як видатні художники (Федір Васильєв), так і менш відомі – Костянтин Власовський, Олексій Красовський, Юлія Бразоль-Леонтьєва. Розвиток етюдизму засвідчується в реалістичному мистецтві

XX ст., яке постійно звертається до етюдів, вбачаючи в ньому джерело натхнення.

На Сумщині практика проведення мистецьких пленерів як організованої форми сягає кінця 1960-х років, коли під керівництвом Бориса Данченка, очільника студії образотворчого мистецтва при обласному науково-методичному центрі народної творчості, було організовано семінари, складовою частиною яких і були виїзди самодіяльних митців на пленер. Подібна форма роботи відроджується на початку 1990-х за ініціативи заступника директора ОНМЦ Олексія Кузьменка. Упродовж кількох років було здійснено кількаденні виїзди до Путивля (1990), Глухова (1991), Тростянця (1992), Лебедин (1993), Ромен (1994). Творчим підсумком цих пленерів стала виставка «Архітектурні пам'ятки Сумщини» в Сумському художньому музеї (1993) [10; 14]. На ній знайшла відображення й путивльська тематика – у творах Петра Левченка «Путивль» (1904), «Вулиця в Путивлі» (1904) та Миколи Панасенка «Спасо-Преображенський собор у Путивлі» (1990).

Значний резонанс мав Міжнародний пленер у Лебедині, який проходив з 17 червня по 1 липня 2007 р. – складова мистецького проєкту «Будетлянин Давид Бурлюк», присвяченого 125-річчю від дня народження Давида Бурлюка. За ініціативи відомого конотопського художника Володимира Борошнева, лауреата премії Конотопської міської ради ім. О.М. Лазаревського (1987), Міжнародної літературно-мистецької премії ім. Григорія Сковороди (2015), у Конотопі вже кілька років поспіль (з 2002 р.) проходить мистецький пленер «Барви Малевича». У Тростянці культурною подією стає щорічний мистецький пленер «Мальовнича Тростянецьчина».

Процес організації пленерів не оминув й галерейний рух на Сумщині. До числі організаторів міжнародного симпозіуму з ленд-арту «Раку-кераміка» у середині 90-х рр. XX ст. долучилася галерея «АРТ'С» (Ганна Гідора та Валерій Шкарупа). Галерея мистецтв «Академічна» Української академії банківської справи Національного банку України започаткувала мистецький пленер «Художня карта України» (з 2011 р.). Його унікальність полягає в тому, що кожен наступний рік запрошувалися митці – представники різних областей України. На цих пленерах брали участь й художники з Польщі.

Налагодженню україно-польських зв'язків між польським містом Глівіце та Сумами сприяв професор Вищої банківської школи, почесний професор Університету Жана Моне Європейського Союзу

Марія Бережницька-Пжилицька. Початок і кінець. 2011
Колекція галереї мистецтв «Академічна»

та Української академії банківської справи Національного банку України Юзеф Антоні Габер (Jozef Antoni Haber), родом зі Львова. Його активна життєва позиція та професійний досвід у галузі економіки завжди йшли пліч-о-пліч з культурою та мистецтвом. Пан професор одразу долучився до культурного життя академії, познайомивши її студентів та викладачів з частиною своєї колекції листівок на виставці «Академічні міста Європи» в галереї мистецтв «Академічна» УАБС (2010). Згодом враження пана професора від Сум та його мешканців закарбувалися на сторінках збірки есе «Сумські етюди»: «Місто під знаком трьох мисливських сумок утвердило себе як місце, де відбуваються важливі речі для міжнародного академічного товариства, бо тутешні люди мудрі, вразливі, динамічні, оптимістичні»

Олександр Лисенко. Суми. Спасо-Преображенський собор. Аркуш 1, 2. 2011
Колекція галереї мистецтв «Академічна»

[13, с. 36]. Спочатку ці теплі слова прочитали в Польщі рідною панові Юзефові мовою, а згодом есе було надруковано українською у видавництві академії [3]. Сумський варіант книги проілюстрований творами польських та українських митців, написаних під час міжнародних мистецьких пленерів у нашому місті. Через деякий час заслуги pana Габера дістали належну оцінку від влади Сум, яка нагородила його почесною відзнакою «За заслуги перед містом» III ступеня.

За сприяння pana Габера галерея «Академічна» заприятелювала зі спілкою художників Польщі Глівіцько-Забжанського округу (Zwiazek polskich artystow plastykow Okreg Gliwicko-Zabrzanski), очолюваною художником та артменеджером Анною Завішою-Кубицькою (Anna Zawisza-Kubicka). Маючи професійну освіту, випускниця Академії красних мистецтв у Вроцлаві (Państwowa Wyższa Szkoła Sztuk Plastycznych we Wrocławiu), плідно працюючи в галузі живопису, художньої графіки, графічного та виставкового проектування

виявила ще одну грань таланту – як організатор персональних (17) та колективних виставок. Набула виставкового досвіду як комісар ювілейної виставки місцевих митців та автор графічного дизайну каталогу, афіші та запрошення [9, с. 64]. Однак справжнє натхнення відчула під час проведення мистецьких пленерів у рідному місті, які незабаром перетворилися на Міжнародні мистецькі пленери «Моє місто», що відзначили свій десятилітній ювілей у 2017 році. З 2011 р. у глівіцьких пленерах обов'язково брали участь й сумські митці.

Пані Анна згадує, що перший пленер об'єднав всього 15 художників з округу та запрошених з трьох польських міст. За десять років проведення пленерів «Моє місто» у ньому взяли участь понад 200 художників, які репрезентували майже 600 творів на післяпленерних виставках [5].

Свою чергою, польських художників радо зустрічали в Сумах на Міжнародному мистецькому пленері «Художня карта України», започаткованому академією за ініціативи галереї мистецтв «Академічна». П'ять пленерів «Художня карта України» (2011–2016) були об'єднані концепцією, в основі якої знаходилася ідея репрезентації творчості митців з різних регіонів України. У міжнародному пленері «Художня карта України» взяли участь митці з Вінниці, Дніпра, Донецька, Запоріжжя, Києва, Кропивницького, Миколаєва, Могильова-Подільського, Одеси, Полтави, Севастополя, Сум, Ужгорода, Черкас, Чернігова, Харкова. Відповідно їхні твори репрезентують мистецтво цих міст у мистецькій колекції Сумського державного університету.

До організації шостого пленеру долучилася Британська Рада в Україні та Сумський державний університет. Отже, на шести пленерах у Сумах працювали митці з різних польських міст: Марія Бережницька-Пжилецька (Maria Bereznicka-Przylecka), Йозеф Шуба (Jozef Szuba), Тереза Павловська (Tereza Pawlowska) та Анна Щмешек (Anna Śmieszek) з Глівіце, Збігнев Паржневські (Zbigniew Parzniewski) з Пільховіце (Pilchowice), Агнешка Худзіцька (Agnieszka Chudzicka) зі Свентохловіце (Swietochlowice), Ромуальд Колодзей (Romuald Kołodziej) з Любліна, Георгій Сафронов з Катовіце, Алан Конопчинський (Alan Koporczyński) з міста Бяльсько-Бяла (Bielsko-Biala). Перший пленер його організатор – Українська академія банківської справи Національного банку України – присвятив 15-річчю цього вищого навчального закладу. До складу його учасників входили Марія Бережницька-Пжилецька та Георгій Сафронов, творче об'єднання «Буриме»

Тереза Павловська. Семиротівка. 2012
Колекція галереї мистецтв «Академічна»

з Харкова та митці з Севастополя. Один із засновників цього гурту Олександр Шеховцов повернувся до Харкова з VI пленеру «Моє місто» з нагородою від Анни Завіши-Кубицької за твір «Враження».

З творами польських митців сум'яни знайомилися на виставках «Czesc!» (2015), «Etiuda? Etiud!» (2016) у галереї «Академічна», в українсько-польському культурному центрі академії, в альбомах і каталогах, а нині – в університетському конгрес-центрі [11, с. 4, 6, 28, 30; 16, с. 87]. Глівіцькі замальовки та етюди стали основою для творів, що увійшли до персональних виставок Миколи Жулінського «Глівіцькі імпресії» (Суми, Глівіце, Одеса) та Ігоря Василевського «Глівіцькі враження» (Глівіце, Суми), «Глівіцькі ноктюрни» (Суми, 2015). Висока працездатність Ігоря Василевського на ювілейному пленері спричинила запрошення від оргкомітету щодо персональної виставки у виставковій залі ZPAR міста Глівіце [2].

Ігор Швачунов. Глівіце. Алея у старомі місті. 2013
Власність Спілки художників Польщі Глівіцько-Забжанського округу

Окремо необхідно наголосити на виставках «однієї картини» у Меморіальному Будинку-музеї А.П. Чехова в Сумах польських митців. Чому саме в цьому музеї? Справа в тому, що творчість видатного прозаїка та драматурга користується в Польщі неабияким пієтетом: його твори вивчають у школі, п'єси – у театральних репертуарах. Якось будучи на екскурсії в невеличкому шахтарському містечку Нікішовець побачив табличку з назвою вулиці – Антона Чехова! Мимо-

волі згадалося чеховське, що, мовляв, десь на Середземномор'ї дуже добре, але на сумській Луці краще.

Післяплернерні виставки продемонстрували широкий спектр пошуків зарубіжних митців не тільки в традиційних техніках, зокрема в лінориті, а й у комп'ютерній графіці. Репрезентуючи певний зріз польського сучасного мистецтва, їхні твори є власною інтерпретацією українського ландшафту та архітектури. Використовуючи культурний код – яблуко, Марія Бережницька-Пжилецька створила свій образ садиби в с. Лифине (там бував і малював Тарас Шевченко), у роботі «Початок і кінець». Чотири роки потому в Лифині знайшла сюжет для своєї картини черкашанка Ірина Чернявська («Тарковському»). Марія отримала спеціальну освіту в Державній вищій школі мистецтв у Лодзі на відділенні декоративних тканин. Коли були з сумськими митцями в гостях у глівіцькому помешканні Марії, то в кожній кімнаті, завішаній її власними творами, на нас котилися яблука – чи то з живописного полотна, чи навпіл розрізаних з гобелену. Пленери – мистецька стихія для Марії. Ось вона в Португалії, а ще через місяць у Греції, а потім в Англії, ось завітала до Лифина. Змінюються пейзажі, інтер'єри, люди, але всюди неодмінно на її полотнах побачиш яблука. Вона, як той невтомний Сезанн, хоче, щоб яблуко здивувало та змінило світ. Принаймні, як про яблука француза говорив увесь Париж, так яблука польки згадують усюди – від Глівіце до Сум. Одне з тих яблук принесло художниці нагороду Президента міста Глівіце у 2009 році на другому пленері.

Доктор мистецтвознавства, професор кафедри шовкографії та графіки інституту образотворчого мистецтва Університету Марії Кюрі-Скłodовської з Любліна (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie) Ромуальд Колодзей відрефлексував свої враження від слобожанської сакральної архітектури та польського іконопису у творах, виконаних у техніці шовкографії: «100 погонних сумських метри» та «Блакитна мадонна». Почуте від когось із тутешніх мешканців слово «сотня», так називають сум'яни вулицю Соборну, перетворилось у пана професора на назву мистецького твору, і стало таким собі сумсько-польським неологізмом. Своїми знаннями в галузі шовкографії пан Ромуальд поділився на майстер-класі, який він провів під час пленеру. Авторитет польського художника і вченого високо поціновано в нашому місті. Ромуальд Колодзей входить до редакційної колегії фахового збірника наукових праць «Світогляд – Філософія – Релігія» СумДУ, який індексується

в міжнародних наукометричних базах. Його доповідь «Інсталяція «Христос лежав в обіймах смерті»» була включена до програми VI Міжнародної наукової on-line конференції, яка відбулася у Сумському державному університеті в травні 2018 року.

Візуалізація дерев'яної скульптури на полотні Агнешки Худзницької «Парк у Сумах» зумовлена інтересом автора до декоративних композицій зі скла та кераміки. Пані Агнешку завжди бачив не з олівцем або пензлем, а з фотоапаратом. Знімає все, що бачить, а потім використовує фото у своїх мистецьких творах, як-от в інсталяції «Глівіце вчора та сьогодні», створеній під час ювілейного глівіцького пленеру. Її ілюстрацію помістили в каталозі, а оргкомітет вручив відзнаку Президента місцевої організації Спільки художників за оригінальність задуму [8, с. 11]. І в Лифині все довкола познімала, запевняючи, що використає лихвинські мотиви, коли готуватиме персональну виставку на батьківщині.

Роздуми Алана Конопчинського – випускника Академії мистецтв у м. Cieszyn 2010 року над сучасною історією нашої країни втілилися в композиціях «Ще не вмерла Україна» та «Freedom is our Religion». Трудящий художник. Для того щоб підзаробити, працював у Лондоні, та ще й спромігся зробити там персональну виставку (2013). У Сумах стільки напрацював, що вистачило б на невеличку персональну. Про високий рівень творів молодого митця свідчить і те, що на прохання співробітників Сумського художнього музею ім. Н. Онацького оргкомітет пленеру передав до музейної збірки твір «Альтанка». Не обійшов оргкомітет й Лебединський міський художній музей ім. Б.К. Руднева, куди потрапила композиція Алана «Воля, добро і злагода». У ній, так само як і в інших деяких композиціях, польський митець використовує свій фірмовий знак – шахівницю, яку він примудрився намалювати і на бортах розписаної ним яхти в Польщі. Але не ферзі та слони постають з шахівниці, а алегоричні образи, химерність яких акцентована скульптурною об'ємністю. Можливо, лінійна та кольорова ритмічність була закладена ще в дворічній школі вітража у м. Сосновець, де навчався художник.

Незабутні враження справили на польських гостей поїздки до Лебедин та Тростянець. Тереза Павловська побачила сюжет твору на колишньому хуторі Семиротівка – батьківщині художника-футуристата поета Давида Бурлюка. До композиції твору увійшли артефакти інсталяції, які залишилися просто неба ще від часу святкуван-

Збігнев Паржневскі. Святий Теодор.
2013

Колекція галереї мистецтв
«Академічна»

Олександр Шило. Глівіце. Вулиця
Школьна. 2015

Власність Спільки художників Польщі
Глівіцько-Забжанського округу

ня 125-річчя з дня народження «батька українського футуризму». Художниця та педагог, отримала фахову освіту в Сілезькому університеті в Катовіце (Uniwersytet Śląski w Katowicach w Katowicach-Filia w Cieszynie), мешкає в Глівіце, там же вступила до ZPAP (2008). Так само, як і Бурлюк, пише вірші, до Сум на пленер навіть захопила збірку своїх поезій.

Привабливі та духовно насичені краєвиди побачили митці на Луці навколо Меморіального Будинку-музею А. П. Чехова. Георгій Сафронов оживлює лучанський пейзаж людською фігурою, яка ніби зійшла зі сторінок оповідання письменника позаминулого століття. Свої емоційні переживання від цих місць автор полотна «Весна на Луці» передав через протиставлення зеленого та червоного кольору та ритмів округлених крон дерев.

Увагу Йозефа Шуби привернув будинок Линтварьових, у родині яких два літа (1888 та 1889) гостював Антон Чехов. Завдяки щіль-

ному живопису будинок і природа сприймаються як єдине ціле. Твір потребує довгого придивляння і ось живописна поверхня заворушилася, стала живою. Пригадався вислів видатного українсько-польського митця Казимира Малевича щодо серії полотен Клода Моне із зображенням Руанського собору: «Живопис, що росте на стінах собору». Пан Йозеф – учасник двох сумських пленерів, а також активний учасник і глівіцьких. До мистецької колекції СумДУ надійшли п'ять його творів, у тому числі й триптих «Spacer» (2011) у техніці комп'ютерної графіки. За поїздками в Суми зняв два відеофільми. Як пані Агнешка усюди з фотоапаратом, пан Йозеф – з камерою. «Буду камерувати» – улюблений вираз митця, який гарно володіє живописом, графікою, розуміється на батіку, засвоїв сучасні комп'ютерні технології, які використовує у мистецькій практиці.

Анна Щмешек побачила флігель, де жив Антон Чехов, крізь квіти на першому плані. Будівля на другому плані ніби розчиняється у повітрі, а нечіткість її контурів надає образу рис примарності. Така композиція надає можливість різнопланового трактування ідеї твору. «Sztuka jest dla mnie forma arteterapii» («Мистецтво для мене є форма арттерапії») – так лаконічно сформулювала своє кредо в одному з інтерв'ю художниця [6, с. 70]. Буяння природи на слобожанській землі перегукується з буянням зелені, яку пані Анна побачила в місцевій пальм'ярні і зобразила у своїх творах під час сьомого пленеру «Мое місто». Художниця вважає улюбленою технікою специфічний малюнок, а кінцевий ефект своєї праці називає «rysobrazem» [1, с. 5].

Анна Щмешек закінчила мистецький лицей у місті Bielsko-Biala за напрямом «Художнє ткацтво», а також університет у м. Cieszyn, де спеціалізувалася в рисунку та малярстві. Художниця отримала нагороду Президента міста Глівіце у номінації «За сукупність досягнень в галузі популяризації культури» за 2016 рік.

Лучанський краєвид з пташиного польоту зобразив Алан Конопчинський. Сидячи на пагорбі, що здіймається вверх від музею, Алан спочатку написав тло, ні, точніше буде – «замісив» – з біло-блакитних фарб, серед яких мимоволі помічаєш маленький будиночок музею, який ніби плаває-літає в бурхливому морі-небі.

На цьому самому місці робив замальовки Збігнев Паржневські, але темою його твору став релігійний образ – «Святий Теодор». Генеза творчості цього живописця та чудового аквареліста постала переді мною після перегляду його персональної виставки в одному з ресто-

Ірина Чернявська. Тарковському. 2015
Приватне зібрання. Суми

ранів на околиці Глівіце. В акварельних творах відчутна академічна виучка, а в живописних композиціях ще й світовідчуття, органічно знайдена пластична мова. Виставка в такому приміщенні – явище не виняткове. У чому вкотре переконалися сумські митці, побувавши на виставці Терези Павловської, експозиція якої на музичну тематику так само розмістилася в ресторації. Та й виставку сум'янина Ігоря Василевського побачили глівічани також у ресторані. Подібні «ресторанні» виставки є однією з форм виставкової політики, яка виробляється Анною Завішою-Кубицькою у своєму офісі ЗРАРна вулиці Studzienna, 6. Там же пан Збігнєв отримав спеціальну відзнаку за свій твір на міжнародному пленері 2012 року.

Твори, написані на пленерах поповнили мистецьку колекцію УАБС, яка після об'єднання з Сумським державним університетом нині перебуває у складі цього закладу вищої освіти. Як частка університетської

культури корпоративна колекція транслює мистецькі цінності в майбутнє, зберігаючи культурну спадщину минулого, створюючи привабливий імідж університету. Про те, що сумський виш розвивається у сучасному напрямку, засвідчила виставка живопису, графіки та декоративного мистецтва з колекції Католицького університету Любліна (Katolickiy Uniwersytet Lybelski Jana Pawla II) у музеї міста Казімеж Дольний (Muzeum Nadwislanskie w Kazimierzu Dolnym), на якій авторові цих рядків вдалося побувати влітку 2016 року. На її відкритті ректор університету професор Антоній Дембінський, зокрема, зазначив, що позачасові цінності вписуються у функціонування KUL'у як навчального закладу, який також навчає повазі до митців та їхніх творів, а колекція є найкращою традицією університету [4].

Іван Лукаш. Глівіцька аура. 2015
Власність Спілки художників Польщі Глівіцько-Забжанського округу

Ігор Василевський. Глівіце. Вулиця Перемоги. 2016
Колекція галереї мистецтв «Академічна»

Твори художників із Сум – учасників пленеру «Моє місто» в Глівіце –дістали нагороди від Президента Спільки художників Польщі: Римма Миленкова (за триптих у техніці батіку «Глівіце, дощ, конвалії») (2014) та Сергій Побожій (за триптих у техніці пастелі «Urbi et Orbi») (2017), почесних відзнак від Президента Спільки художників Польщі Глівіцько-Забжанського округу (Микола Жулінський, Ігор Швачунов), премії від фірми «Siatex» (Ігор Василевський за твір «У серці Глівіце» (2016) [12]. Твори Римми Миленкової та Ігоря Швачунова були вміщені на обкладинках каталогів після пленерних виставок. Удостоїлися персональних виставок у Глівіце Ігор Василевський, Микола Жулінський та Римма Миленкова. Твори трьох митців, членів Національної спілки художників України Ігоря Василевського, Миколи Жулінського та Сергія Побожія були відібрані до збірки музею у Глівіце, а їх автори отримали відповідні сертифікати.

Алан Конопчинський. Альтанка. 2017
Сумський обласний художній музей ім. Н. Онацького

Шлях надходження творів до музейної збірки обумовлений партнерською угодою між ZPAP та Музеєм в Глівіце (Muzeum w Gliwicach).

Пленер у Глівіце тривав для Івана Гапochenка на одній-однісінській вулиці під назвою Raciborska. Заслуженого художника України та очільника обласної організації Національної спілки художників України, майстра написання етюдів причарувала характерна для старої частини міста архітектура та різнокольорові віконця у будин-

ках. Через чотири роки харківський художник, доктор мистецтвознавства Олександр Шило так само писав етюди тільки на одній вулиці Szkolna, що знаходиться поряд з вулицею Raciborska.

В одному з двориків поблизу собору святих Петра і Павла заслужений діяч мистецтв України Микола Жулінський побачив скульптуру – людина грає на контрабасі. Образ музиканта сумський митець використав як головну композиційну доміанту живописного твору. Та найбільші враження знайшли втілення у графічних композиціях після його першої поїздки на пленер «Моє місто». Виконані в авторській техніці, вони засвідчили вміння переплавляти враження від пам'яток культури та архітектури міста в художні образи.

Двічі побував у Глівіце архітектор і художник, лауреат Державної премії в галузі архітектури Іван Лукаш. Композиція його твору «Глівіцька аура» (2014) ніби промовляє до нас, що зодчество – це застигла музика. Натхнення митець отримав від інсталяції з квітів музиканта, що грає на роялі в парку імені Федеріка Шопена.

Географія учасників постійно видозмінювалася. На VII пленер (2014) його організатори запросили до участі тільки українських митців на знак солідарності з українським народом, а каталог після пленерної виставки відкривала фотографія Глівіцької радіостанції, підсвітленої у національні українські кольори [6]. У ювілейному X Міжнародному мистецькому пленері «Моє місто» (2017) взяли участь 27 художників з Білорусі, Великобританії, Голландії, Грузії, Литви, Польщі та України. Кожного з них надихало одне Глівіце, але кожен знайшов свій образ міста.

Пленери допомогли його учасникам більше дізнатися про культуру Польщі та України, познайомитися з пам'ятками архітектури, музеями та галереями. Якщо сумський пленер залишав перед кожним художником тематичну свободу вибору, то польський, декларуючи свою тематику, був відкритий для свободи самовираження.

Культурний міст у вигляді проведення мистецьких пленерів як культурної співпраці між вищим навчальним закладом і творчими спілками України та Польщі став не тільки плідним діалогом між українськими й польськими художниками, мистецькими інституціями, а й своєю формою академічної мобільності [15, с. 87]. Завдяки мистецьким пленерам відбувається налагодження культурних зв'язків, обмін досвідом, підвищення професійної освіти та інтеграція національної культури до глобалізованого європейського простору.

Джерела та література

1. Anna Śmieszek. Rysobrazy / artykuł wprowadzający Ewa Bienczycka; tekst Anna Śmieszek. – Gliwice : Drukarnia cyfrowa V8, [bez roku]. – 16 s.
2. Ihor Vasylevskyi w Gliwicach // Prestige. Magazyn Gliwicki. – 2017. – № 8. – Pazdziernik. – S. 79.
3. Jozef Antoni Haber. Sumskie etiudi. – Gliwice: Dom Wydawniczy AGNUS, 2013. – 78 s.
4. Marta Mazurek. Kolekcja KUL w Kazimierzu // Lajf. Magazyn lubelski. – 2016. – 4 czerwca. (без пагінації) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lajf.info/kolekcja-kul-w-kazimierzu-2>.
5. Prestige. Magazyn Gliwicki. – 2017. – № 5. – Czerwiec. – S. 65.
6. Prestige. Magazyn Gliwicki. – 2017. – № 8. – Pazdziernik. – S. 70.
7. VII Międzynarodowy plener malarski «Moje miasto»: [katalog] / Związek polskich artystów plastyków Okreg Gliwicko-Zabranski. – Gliwice : Drukarnia cyfrowa V8, 2014. – 30 s.
8. X Międzynarodowy plener malarski «Moje miasto»: [katalog] / Związek polskich artystów plastyków Okreg Gliwicko-Zabranski. – Gliwice : Drukarnia cyfrowa V8, 2017. – 36 s.
9. 60 lat ZPAP w Gliwicach. 1945–2005: [katalog] / Związek polskich artystów plastyków, Samorząd miasta Gliwice, Muzeum w Gliwicach. Maj 2006 / komisarz z wystawy: Anna Zawisza-Kubicka. – [Gliwice, 2006]. – 102 s.
10. Архітектурні пам'ятки Сумщини. Виставка. Живопис. Графіка: каталог/ вст. ст. та склад. С. І. Побожій. – Суми, 1993. – 1 арк., склад. у 8 с.
11. Вибране. Favourites. Из зібрання Української академії банківської справи Національного банку України / галерея мистецтв «Академічна» / уклад: С.І. Побожій ; відп. за вип. А. Г. Ярова. – [Суми, 2012]. – 58 с.
12. В. П. [Володимир Петрашик] Міжнародний пленер у Глівіце (Польща): нагорода сумському мистцеві // Образотворче мистецтво. – 2017. – № 4 (101). – С. 145.
13. Габер Юзеф Антоні. Сумські етюдї: збірка есе / Юзеф Антоні Габер ; переклад з польської П. Кислиці ; заг. ред. та доп. А.Ярової. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2013. – 93 с.
14. Побожій С. Архітектурні пам'ятки Сумщини / С. Побожій // Україна. Наука і культура. – К., 1996. – Вип. 29. – С. 260–267.
15. Побожій С. Мистецькі пленери як форма культурного діалогу та академічної мобільності / С. Побожій // Нові виміри духовності на початку XXI століття: матеріали VI Міжнародної наукової конференції (24–25 травня 2018 р., Сумський державний університет) / під ред. проф. І.П. Мозгового. – Суми : ФОП Цьома С. П., 2018. – 116 с.
16. VI Міжнародний мистецький пленер м. Суми, 31.05–09.06.2017: каталог / уклад. С. Побожій ; відповід. за вип. А. Ярова. – Суми, 2017. – С. 18–19.

Про авторів

Беценко Тетяна Петрівна – доктор філологічних наук, професор кафедри української мови і літератури Сумського державного педагогічного університету ім. А.С. Макаренка

Власенко Валерій Миколайович – кандидат історичних наук, доцент Сумського державного університету

Денисенко Ілля Володимирович – завідувач музею «Парк радянського періоду» (відділу Державного історико-культурного заповідника у м. Путивль)

Каравайко Дмитро Володимирович – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Відділу археології раннього залізного віку Інституту археології НАН України

Качура Олена Володимирівна – старший науковий співробітник відділу пам'яткоохоронної роботи та археології Державного історико-культурного заповідника у м. Путивль

Кириленко Юлія Вікторівна – член гуртка «Прикладна ботаніка» ПНЗ Конотопська мала академія наук Конотопської міської ради Сумської області

Корнус Анатолій Олександрович – кандидат географічних наук, доцент кафедри загальної та регіональної географії Сумського державного педагогічного університету ім. А.С. Макаренка

Корогод Галина Іванівна – кандидат історичних наук, доцент, м. Суми

Коротя Олексій Володимирович – заступник директора з науково-екскурсійної роботи історико-культурного заповідника «Більськ», смт Котельва, магістр історії

Малик Євген Іванович – завідувач відділу пам'яткоохоронної роботи та археології Державного історико-культурного заповідника у м. Путивль

- Мартінова Аліна Олегівна** – член гуртка «Прикладна ботаніка» ПНЗ Конотопська мала академія наук Конотопської міської ради Сумської області
- Мірошніченко Олександр Миколайович** – науковий співробітник національного заповідника «Глухів»
- Осадчий Євген Миколайович** – начальник групи охорони історико-культурної спадщини при управлінні культури Сумської обласної державної адміністрації, кандидат історичних наук
- Панченко Сергій Михайлович** – доктор біологічних наук, начальник наукового відділу Гетьманського національного природного парку (м. Тростянець, Сумська область)
- Побожій Сергій Іванович** – заслужений діяч мистецтв України, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри психології, політології та соціокультурних технологій Сумського державного університету, член Національної спілки художників України
- Подшивайлова Валентина Григорівна** – завідувач Музею горюньської культури у с. Нова Слобода (відділу Державного історико-культурного заповідника у м. Путивль)
- П'ятаченко Юрій Васильович** – старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти
- Рожкова Людмила Іванівна** – кандидат історичних наук, доцент Сумського національного аграрного університету
- Свяневич Станіслав** (1899–1997) – польський вчений, професор економіки, юрист, письменник
- Снагощенко Валентина Володимирівна** – кандидат педагогічних наук, доцент Сумського державного педагогічного університету ім. А.С. Макаренка
- Сокунов Ігор Олексійович** – завідувач Музею зброї та військової техніки у Спадщанському лісі (відділу Державного історико-культурного заповідника у м. Путивль)
- Сторчак Надія Іванівна** – вчений секретар Державного історико-культурного заповідника у м. Путивль
- Терентєва Вікторія Михайлівна** – завідувач Путивльського краєзнавчого музею – філіалу Державного історико-культурного заповідника у м. Путивль

- Тищенко Костянтин Миколайович** – доктор філологічних наук, професор кафедри Близького Сходу Київського національного університету імені Тараса Шевченка, заслужений працівник освіти України, м. Київ
- Чернишов Ілля Олексійович** – член гуртка «Прикладна ботаніка» ПНЗ «Конопотська міська мала академія наук учнівської молоді», КПТ КІ-СумДУ
- Чурочкін Олександр Анатолійович** – кандидат богослов'я, протоієрей, настоятель храмів Різдва Пресвятої Богородиці в с. Нова Слобода та Святителя Миколая в с. Яцине Путивльського району, благочинний Путивльського церковного округу, науковий співробітник Державного історико-культурного заповідника у м. Путивль

Зміст

Передмова	3
<i>Терентьєва В.М.</i> З історії Путивльського краєзнавчого музею (до 100-річчя заснування закладу)	5
<i>Чурочкин О.А.</i> «Паспорт Путивльського районного Краєведческого Музея» за 1936 р.	15
<i>Терентьєва В.М.</i> «Книги приказов Путивльського краєведческого музею» (1938–1962) як джерело вивчення музейної справи у провінції	32
<i>Сокунов І.О.</i> Музей зброї та військової техніки: від початку до сьогодні	45
<i>Сторчака Н.І.</i> Музей партизанської слави в Спадщанському лісі	53
<i>Подшивайлова В.Г.</i> Музей горюньської культури в селі Нова Слобода: історія створення та діяльність	60
<i>Денисенко І.В.</i> Музей «Парк радянського періоду» в контексті переосмислення радянського періоду історії України	67
<i>Рожкова Л.І.</i> Пам'ять про тоталітаризм в історико-культурному ландшафті Спадщанського лісу	72
<i>Власенко В.М.</i> Музей визвольної боротьби України в Празі і Сумщина	78
<i>Чурочкин А.А.</i> Храм и музей: Путивльський аспект	86
<i>Панченко С.М., Чернишов І.О., Мартинова А.О., Кириленко Ю.В.</i> Цінності рослинного світу Спадщанського лісу	100
<i>Корнус А.О., Тупик С.В.</i> Географо-краєзнавче дослідження ландшафтів Поклевення (на прикладі ключової ділянки в околицях села Будищі Глухівського району)	112
<i>Тищенко К.М.</i> Візантійські греки й вірмени на Ромні та Сеймі (топонімічні контексти)	122
<i>Каравайко Д.В., Качура О.В.</i> Археологічні дослідження городищ раннього залізного віку Путивльського Посейм'я	161

<i>Осадчий Е.Н.</i> Городища около села Спасское на территории Путивльского Посеймья	187
<i>Мірошниченко О.М.</i> Меморіальні пам'ятки Глухівського повіту XVIII – початку XX ст.: село Ховзівка	195
<i>Чурочкин О.А.</i> Путивльские надгробные камни с надписями XVII века	205
<i>Малик Є.І.</i> Родовий герб Миклашевських	241
<i>Беценко Т.П.</i> Думи «Слово о полку Ігоревім»: Компаративні студії П.Г. Житецького	245
<i>Корогод Г.І.</i> Із плеяди славетних земляків	250
<i>Свяневич С.</i> В тени Катини. Путивль	262
<i>Снагощенко В.В.</i> Аксьонов І.О. – поет, драматург, літературний і художній критик	275
<i>П'ятаченко Ю.В.</i> Путивльщина 1946 року на сторінках щоденникових записів Павла Тичини	285
<i>Побожій С.І.</i> Міжнародні пленери «Художня карта України» та «Моје miasto». З історії україно-польських мистецьких зв'язків	305
Про авторів	323

Наукове видання

Путивльський краєзнавчий збірник

Випуск 9

На обкладинці використані фото Сергія Чиніна та Ігоря Ройченка

Директор видавництва Р.В. Кочубей
Дизайн обкладинки В.Б. Гайдабрус
Комп'ютерна верстка О.І. Молодецька

Підписано до друку 25.10.2020
Формат 60x84 1/16. Папір офсетний
Друк цифровий. Ум. друк. арк. 20,1. Обл.-вид. арк. 18,6
Тираж 300 прим. Замовлення № Д20-00/00

Відділ реалізації. Тел.: (067) 542-08-01. E-mail: info@book.sumy.ua
ПФ «Видавництво «Університетська книга»»
40000, м. Суми, Покровська площа, 6
Тел.: (0542) 65-75-85. E-mail: publish@book.sumy.ua
www.book.sumy.ua, newlearning.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5966 від 24.01.2018

Віддруковано на обладнанні
ПФ «Видавництво "Університетська книга"»